

3. Про оцінку земель: закон України від 11.12.2003 № 1378-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 229.

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 92. Ст. 3248.

5. Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна»: постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 № 1442. *Офіційний вісник України*. 2004. № 44. Ст. 2885.

6. Тимчасові методичні вказівки щодо присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам для ведення державного земельного кадастру: схвалено Протоколом науково-технічної ради Держкомзему України від 26.01.1998 № 1. *Землевпорядний вісник*. 1998. № 4.

7. Технічні вказівки щодо визначення меж земельних ділянок спільної та спільної часткової власності фізичних і юридичних осіб на забудованій території у населених пунктах: від 18.05.1998. *Землевпорядний вісник*. 1998. № 4.

8. Cadastral parcel // European Commission INSPIRE Registry. URL: <http://inspire.ec.europa.eu/theme/cp:2> (accessed: 28.03.2017).

9. McKenzie J.-A., Phillips M. *Textbook on Land Law*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 623 p.

Одержано 27.04.2017

УДК 347.131

Світлана Вадимівна Ясечко,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4058-9959>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОПОРОДЖУЮЧИХ ОДНОСТОРОННІХ ПРАВОЧИНІВ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ БЛАГАМИ

Щодо правопороджучих односторонніх правочинів з нематеріальними благами, склалися не одностайні погляди. Так, зокрема, під нематеріальними благами, ми розглядаємо об'єкти перераховані в главі 15 Цивільного кодексу України, а саме, до групи нематеріальних благ входять результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, особисті немайнові блага. Специфіка особистих немайнових відносин опосередковується механізмом їх правового регулювання немов би «автоматично» та уніфіковано для всіх категорій їх учасників. На думку вчених [1, с. 259] правопороджучими юридичними фактами, а відтак активуючими регламентаційний вплив механізму правового регулювання особистих немайнових відносин, є народження людини та закон. Інші дослідники вважають, що подібне визначення кола підстав виникнення особистих немайнових правовідносин досить абстрактне [2, с. 130] та неповне [3, с. 67]. З цього приводу С. О. Сліпченко [3, с. 67], зазначає, якщо право виникає не з народженням чи не на підставі закону, то чи можна, при наявності необхідних ознак визнати його особистим немайновим [4]. По-друге, якщо впорядкування особистих немайнових відносин за допомогою механізму їх правового регулювання дійсно уніфіковано для всіх категорій учасників, то необхідно перевірити чи

є народження (створення) суб'єкта та закон основними правопороджуючими юридичними фактами і для юридичних осіб. По-третє, якщо народження та закон – це основні підстави виникнення особистих немайнових правовідносин, то виникає потреба встановлення інших, неосновних підстав, на наявність яких інколи вказують у юридичній літературі [1; 2]. Отже, стверджується, що до кола правопороджуючих юридичних фактів входять і інші юридичні факти [1, с. 375–376], а саме коло повністю охоплюється загальними положеннями виникнення цивільних прав та обов'язків, які закладені в ст. 11 ЦК України [2, с. 130–131]. Тому, як односторонні правочини так і правочини взагалі, можуть бути правопороджуючими не лише таких нематеріальних благ як результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформації, але і деяких особистих немайнових благ.

Правопороджуючі односторонні правочини є підставою для виникнення нових правовідносин. Правопороджуючі односторонні правочинами є, наприклад, складання заповіту, як приклад одностороннього правочину, що породжує зобов'язання, можна назвати оголошення конкурсу про написання п'єси. Якщо п'єса буде відповідати всім умовам конкурсу, то той, хто його оголосив, повинен виконати обов'язки, які встановлені в умовах конкурсу (поставити спектакль за п'єсою, сплатити винагороду) [5, с. 40]. Таким чином К. П. Шкрібляк визначає помірні класичних зразків односторонніх правочинів, ЦК містить досить багато положень щодо інших дій учасників правовідносин, які можуть розглядатися як односторонні правочини, як підстави виникнення правовідносин: ч. 2 ст. 28 ЦК – набуття права на псевдонім; ч. 2 ст. 31 ЦК – набуття немайнових прав інтелектуальної власності; ст. 309 ЦК – зайняття літературною, художньою, науковою та технічною діяльністю та створення результатів творчої, інтелектуальної та іншої діяльності, набуття на них прав інтелектуальної власності. Хоча написання картини художником [6, с. 267] можна розглядати у контексті вчинку, поміж тим, їх створення є правочином, зокрема, одностороннім. В іншому разі ми повинні були б обґрунтувати включення у ч. 2 ст. 11 ЦК вчинків як підстав виникнення цивільних прав та обов'язків [5, с. 40].

На думку В. І. Сербровського, заповітом є розпорядження громадянина на випадок смерті щодо належного йому майна, зроблене в установленій законом формі, також, автор допускав, що у заповіті можуть міститися деякі розпорядження немайнового характеру (наприклад, щодо місця поховання) [7, с. 114–117]. Б. С. Антімонов та К. А. Граве дійшли висновку, що заповіт – це особисте розпорядження громадянина на випадок його смерті про перехід за спадком майнових та особистих немайнових прав до призначених ним спадкоємців, вчинене у межах, що допускаються законом, та у встановленій законом формі [8, с. 139].

Тобто, хоча смерть фізичної особи зазвичай розглядається як підстава припинення особистих немайнових прав, аналіз цивільного законодавства України, юридичної літератури, свідчить, що з нею пов'язано і виникнення деяких особистих немайнових правовідносин. Зокрема, смерть фізичної особи є правопороджуючим юридичним фактом-подією для посттанативних особистих немайнових прав (від лат. «post» – після, та «thanatos» – смерть), тобто суб'єктивні цивільні права, які виникають або продовжують існування після смерті фізичної особи [2, с. 525–534].

Як зазначає Р. О. Стефанчук за своїм цільовим спрямуванням (метою) окремі із вказаних прав мають на меті виключно захист порушених прав померлої фізичної особи (право на спростування, право на відповідь тощо), решта з них, спрямовані як на подальше здійснення вказаних прав, так і на їх захист [2, с. 525–534]. Ми повністю солідаризуємось із думкою С. О. Сліпченко, який вказує, що з порушенням особистих немайнових

прав виникає обов'язок і відповідна йому правова вимога компенсації моральної шкоди (у разі її появи), поновлення порушеного особистого немайнового права, спростування недостовірної інформації (у разі її поширення), припинення протиправної поведінки тощо. І якщо виходити із двочленної структури суб'єктивного права, то право на захист і кореспондуючий йому обов'язок, які складають зміст охоронних правовідносин, виникають з моменту вчинення учасником особистих немайнових відносин правопорушення. Більше того, саме поняття «правопорушення» походить від словосполучення «порушення права», а значить, якщо відсутнє право у непорушному стані, то і порушувати нічого, що вказує на неможливість виникнення правопорушення як такого. І навпаки, якщо якісь дії визнаються правопорушенням, то це вказує на те, що спочатку існували правовідносини у непорушному стані, тобто на наявність регулятивних особистих немайнових правовідносин. Потім відбулося втручання у формування та нормальний розвиток регулятивних особистих немайнових правовідносин. Як наслідок, – виникли охоронні особисті немайнові правовідносини [3, с. 427].

Таким чином, твердження, що народження особи та закон є єдиними або навіть основними правостворюючими юридичними фактами, є хибним. По-перше, особисті немайнові права виникають на підставах, передбачених законом, але не із закону. По-друге, народження людини – це не тільки не єдиний, а навіть не основний правопороджуючий юридичний факт, серед них є односторонній правочин.

Список бібліографічних посилань:

1. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2007. 438 с.
2. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія/відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ: КНТ, 2008. 626 с.
3. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів: монографія. Харків: Діса плюс, 2013. 552 с.
4. Толстой В. С. Личные неимущественные правоотношения. Изд-во Акад. повышения квалификации и проф. переподготовки работников образования, 2009. URL: <http://www.lawmix.ru/commlaw/321>.
5. Шкрібляк К. П. Односторонні правочини у нотаріальній та судовій практиці: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. 198 с.
6. Цивільне право України: підручник: у 2 кн./О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. 2 вид., допов. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2004. Кн. 1. 736 с.
7. Серебровский В. И. Избранные труды по наследственному праву и страховому праву. Изд. 2-е, испр. М.: Статут, 2003. 558 с.
8. Антимонов Б. С., Граве К. А. Советское наследственное право. М.: Госюриздат, 1955. 264 с.

Одержано 23.04.2017